

2. Дулгер В. В. Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції. *Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного круглого столу з нагоди Дня спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь*. Одеса, 2023. С. 52–53.

3. Тихомиров О. О., Беляков К. І. Інформаційна реінтеграція як базис відновлення України. *Інформація і право*. 2025. № 2 (53). С. 34–43. URL: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2\(53\).334037](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.2(53).334037) (дата звернення: 26.10.2025).

4. Шаповалова А. М. Перспективи та виклики реінтеграції АР Крим. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. № 37. С. 213–221. URL: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2024.37.19> (дата звернення: 26.10.2025).

5. Мохненко А. С., Гайдичук А. М., Сергієнко М. В. Механізм інноваційного розвитку деокупованих територій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2025. № 56. С. 37–42. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2025-56-5> (дата звернення: 26.10.2025).

6. Shevtsova H., Shvets N., Kramchaninova M., Pchelynska H. In Search of Smart Specialization to Ensure the Sustainable Development of the Post-Conflict Territory: the Case of the Luhansk Region in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9, № 2. P. 512–524. URL: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p512> (date of access: 26.10.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-22>

Турчак Д. В.,

*кандидат наук з державного управління,
керівник*

*Офісу підтримки відновлення
м. Київ, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПОСТКОНФЛІКТНИМ ВІДНОВЛЕННЯМ

По всьому світу з року в рік зростає кількість військових конфліктів. Так, впродовж останніх двадцяти років вони мали місце у понад 50 країнах. Ті держави, де точилися збройні протистояння, опиняються в доволі складні ситуації. За винятком людських втрат, руйнується також й інфраструктура та людський капітал даних держав, втрачаються капіталовкладення в розвиток та економічна співпраця із країнами-сусідами, вичерпується державний бюджет, поширюється бідність і,

своєю чергою, збільшується кількість населення, яке потребує соціальну допомогу. Постконфліктне відновлення є надважкою задачею для кожної країни після завершення військових конфліктів, і не кожна держава в змозі впоратися з даними викликами. Зарубіжний досвід засвідчує, що постконфліктне відновлення може бути успішним у випадку, коли держави могли по-новому організувати свій подальший розвиток та обрати належні для цього підходи та механізми. Будь-яке протистояння має чітку тривалість, інтенсивність, масштаби руйнації та вихідні напрями для відновлення. Впродовж останнього часу набуто чимало досвіду в даній сфері, однак єдиного вірного виходу або моделі, яку варто імплементувати у вітчизняні умови. Тому досліджувати зарубіжний досвід постконфліктного відновлення потрібно, проте імплементувати його в Україні варто із врахуванням характерних особливостей держави та післявоєнних умов.

Проте, розглядаючи досвід постконфліктного відновлення інших держав, необхідно, передусім зауважити, що вдала відбудова можлива лише при встановленні довгострокового миру, що має стати гарантією подальшого розвитку. Як зазначають дослідники, «майже 40 % країн, які пережили військові конфлікти чи громадянські війни, повертаються до збройного протистояння протягом десяти років, що в науковій літературі отримало назву – «конфліктної пастки»» [1, с. 462]. Відтак, відновлення у воєнних умовах повинне бути направлене на ті сфери, які відіграють ключову роль в обороні та безпеці держави, а також повинні забезпечити оптимальні передумови для діяльності громад (в контексті відбудови житла та інших інфраструктурних об'єктів).

Найвідомішою та успішною міжнародною програмою повоєнної відбудови в Європі вважається «План Маршалла, який було розроблено в 1947 р. Зазначена програма тривала чотири роки (1948–1951 рр.), за цей період США надали 13 млрд дол. (з урахуванням інфляції ця сума дорівнює близько 115 млрд дол.). За планом Маршалла європейські країни отримували фінансову та матеріально-технічну допомогу, основною метою якої була відбудова промисловості та поглиблення економічних зв'язків між усіма європейськими країнами. Також цей план став інструментом просування в Європу політичних та економічних інтересів США. План Маршалла діяв для 16 європейських країн, зокрема Італії, Франції, Великої Британії, Бельгії, Австрії, Данії, Греції, Нідерландів, Ісландії, Ірландії, Швеції, Португалії, Люксембургу, Норвегії, Швейцарії та Туреччини, пізніше він був поширений на Західну Німеччину. Фактично План Маршалла був найбільш успішною широкомасштабною програмою зовнішньої допомоги США, результатами якої стало збільшення валового національного продукту країн Західної Європи у сукупності на 32 %, обсяг сільськогосподарського виробництва на 11 % перевищив довоєнний рівень, а промислове виробництво збільшилося порівняно з 1938 р. на 40 %» [2, с. 27].

Найбільшим одержувачем зовнішньої допомоги вважається Західна Німеччина (ФРН), яка по закінченні Другої світової війни зазнала суттєвих руйнувань та була економічно виснаженою. Проте, попри усю складність соціально-економічного становища, Німеччина змогла реалізувати вдале економічне та територіальне відновлення.

Як зазначають науковці А. П. Дука та Г. В. Старченко, «впродовж відновлення Німеччина здійснила широкомасштабний демонтаж своєї військової промисловості та зброї відповідно до умов перемир'я та міжнародних угод. Це дозволило переорієнтувати обмежені фінансові та людські ресурси на мирні промислові галузі, такі як автомобілебудування та машинобудування» [3]. На нашу думку, реалізація подібних заходів сприяли забезпеченню достатньої відкритості та довіри до роботи державних інституцій і в той же час допомогли розвинути добрососуську та ефективну державну систему.

Якщо дивитися крізь призму відновлення Української РСР після Другої світової війни і відбудови Німеччини, то можна побачити суттєві відмінності, обумовлені різноманітними умовами та цілями. Так, Україна, будучи частиною СРСР, пережила великі руйнування та втрати, проте відновлення проходило під жорстким контролем радянської влади в напрямі індустріалізації та колективізації. В свою чергу, Німеччина, яка була розділена на дві частини, зазнала значні зміни в політико-економічному устрої, а її відновлення мало на меті демократизацію та денацифікацію, насамперед в Західній Німеччині.

Варто виокремити позитивні моменти у зарубіжному досвіді державного управління постконфліктним відновленням, які необхідно врахувати при імплементації у вітчизняні умови. Найважливіші з них є:

1. Державне управління постконфліктним відновленням має ґрунтуватися на чіткому плані із формулюванням насамперед стратегічних напрямів, пріоритетів, механізмів, термінів, показників та відповідальних органів влади.

2. Державне управління постконфліктним відновленням має включати не тільки всі галузі економіки, а й чимало реформ у соціальній сфері.

3. Державне управління постконфліктним відновленням має ґрунтуватися на визначенні доволі обмеженого терміну реалізації своїх визначальних заходів.

4. Державне управління постконфліктним відновленням має виконуватися в євроінтеграційному напрямі.

5. Державне управління постконфліктним відновленням має виконуватися одночасно із створенням відповідної інституціональної сфери (передусім субординація цілей політичних партій вітчизняним інтересам відновлення країни). З багатьох точок зору даний чинник вважається навіть важливою передумовою реалізації державної відновлювальної політики.

Таким чином, відповідно до проведеного дослідження зарубіжного досвіду державного управління постконфліктним відновленням слід вважати, що даний процес наділений багатоаспектним характером та включає в себе не тільки відновлення знищених об'єктів, але й усі аспекти соціально-економічної життєдіяльності держави. Успішність при цьому залежить від використання системного підходу та належного поєднання міжнародного сприяння та дієвої внутрішньої політики. Безперечно, міжнародне фінансове та матеріально-технічне сприяння є головним джерелом постконфліктного відновлення більшості держав. З огляду на це Україна не є виключенням, що засвідчується більшістю науковців щодо потреби у розробці відповідних міжнародних програм. Однак, варто зазначити, що на ефективність таких програм суттєво впливає обраний національний напрям відновлення держави, наполегливість та систематичність у виконанні неминучих реформ, чіткість визначених пріоритетних напрямів розвитку, прозорість та сприятливість економічного середовища тощо.

Список використаних джерел:

1. Collier P., Hoeffler A., Söderbom M. Post-Conflict Risks. *Journal of Peace Research*. 2008. № 45 (4). P. 461–478.
2. Берданова О., Дагаєв І. Міжнародний досвід повоєнного відновлення країн. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2024. № 2 (2). С. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/2-4/11>
3. Дука А. П., Старченко Г. В. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>.